

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

*Ο Κολόμβος όταν ξεκίνησε, δεν ήξερε πού πήγαινε
κι όταν έφθασε, δεν ήξερε πού βρισκόταν.
Ουίνστον Τσώρτσιλ*

Ένας από τους πίνακες που κοσμούν την Εθνική Πινακοθήκη του Λονδίνου είναι το έργο «Domine, quo vadis?» του Ιταλού ζωγράφου Αννιμπάλε Καρράτσι, με σπάνιο θέμα, καθώς δεν αναφέρεται στην Καινή Διαθήκη. Ο Απόστολος Πέτρος για να αποφύγει τους διωγμούς του Νέρωνα διέφυγε στη Ρώμη και ευρισκόμενος στην Αππία Οδό είδε σε όραμα τον Χριστό να κουβαλά τον Σταυρό. Τότε τον ρώτησε *Κύριε, πού πηγαίνεις;* για να λάβει την απάντηση ότι πηγαίνει στη Ρώμη προκειμένου να σταυρωθεί πάλι. Το έργο φιλοτεχνήθηκε το 1602, λίγα χρόνια νωρίτερα από την *Τρικυμία* του Σαίξπηρ, στην οποία ο εμβληματικός Πρόσπερο κάποια στιγμή αναφωνεί: *Η κόλαση είναι άδεια, όλοι οι διάβολοι είναι εδώ.*

Αυτές οι δύο φράσεις, κατά την άποψή μου, συνοψίζουν το Brexit που έσκασε στο ευρωπαϊκό στερέωμα σαν μετεωρίτης για να επιβεβαιώσει τον Ναπολέοντα που αποφάνθηκε ότι η πολιτική των κρατών καθορίζεται από τη γεωγραφία τους. Μένει να δούμε αν ο Βοναπάρτης θα πάρει τη ρεβάνς, αν το Brexit θα αποδειχθεί το Βατερλώ της άλλης πλευράς της Μάγχης.

Συμπληρώθηκαν τρία χρόνια από το δημοψήφισμα, το αποτέλεσμα του οποίου τάρραξε συθέμελα τον κόσμο, αφήνοντας σύξυλους ακόμη και όσους ψήφισαν υπέρ της εξόδου. Καμιά φορά οι επιθυμίες σου, δυστυχώς, υλοποιούνται.

Ήταν κεραυνός εν αιθρία; Όχι, μας λέει ο Θύμιος Τζάλλας και το τεκμηριώνει στο εξόχως ενδιαφέρον και ιδιαιτέρως χρήσιμο βιβλίο του. Δεν είναι μόνο ένας διαυγής οδικός χάρτης που καθιστά προσπελάσιμο τον λαβύρινθο του Brexit, αλλά και ένα συναρπαστικό πολιτικό θρίλερ που καταδεικνύει αφενός το δηλητήριο του λαϊκισμού και αφετέρου την αδυναμία του πολιτικού κόσμου –δεξιού και αριστερού– να εναρμονιστεί με εύλογες κοινωνικές αγωνίες.

Ο συγγραφέας εξηγεί πώς έφθασε η Βρετανία στην ετμηγορία της κάλπης της 23ης Ιουνίου του 2016, ένα σεισμικό γεγονός που ελάχιστοι προέβλεπαν έστω και αν δεν ήταν άγνωστη η συγκρουσιακή σχέση του Ηνωμένου Βασιλείου με την Ευρωπαϊκή Ένωση. «Όταν προκηρύχθηκε το δημοψήφισμα», γράφει ο Θύμιος Τζάλλας, «οι δημοσκοπήσεις έδειχναν το Remain να κινείται στο 62-67 ακόμη και στο 69%. Στη διάρκεια της καμπάνιας του δημοψηφίσματος σε μια έρευνα ανάμεσα στους ειδικούς (περίπου 600 δημοσιογράφοι, ακαδημαϊκοί και δημοσκόποι) η πρόβλεψη ότι θα κέρδιζε το Remain ήταν 87%! Το επιτελείο του Κάμερον στηριζόταν επίσης στο δεδομένο ότι τα τελευταία 100 χρόνια σε καμία εκλογική αναμέτρηση οι Βρετανοί δεν είχαν ψηφίσει ενάντια στα οικονομικά τους συμφέροντα».

Ενίοτε στα δημοψηφίσματα δεν έχει σημασία τι ρωτάς, αλλά σε τι είναι αποφασισμένοι να απαντήσουν οι πολίτες. Αν ο Κάμερον είχε μελετήσει την ελληνική περίπτωση, έναν χρόνο πριν, θα έπρεπε να είναι πιο υποψιασμένος.

Και η βρετανική κάλπη κατέρριψε την περιώνυμη πεποίθηση. Τελικώς, it isn't always the economy, stupid.

Με υψηλή συμμετοχή (ψήφισαν εφτά στους δέκα) το 51,9% των πολιτών τάχθηκε υπέρ της εξόδου και το 48,1% κατά. Η βρετανική κοινωνία έβγαине από την αναμέτρηση βαθιά διχασμένη, θρυμματισμένη.

Ωστόσο, όπως διασαφίζει ο Θύμιος Τζάλλας, το Brexit δεν είναι απλώς ο λανθασμένος υπολογισμός ενός πολιτικού προκειμένου να τακτοποιήσει εσωκομματικές εκκρεμότητες. Αντιθέτως, τα χαρακτηριστικά του γεγονότος υπερβαίνουν τον Κάμερον ως πρόσωπο. «Ο πρώην πρωθυπουργός των Τόρις πήρε τις αποφάσεις του μέσα σε ένα περιβάλλον σύνθετο και φορτισμένο, με τρόπο και ένταση που δεν συναντάμε μόνο στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και σε άλλες χώρες».

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, το επισημαίνει ο Θύμιος Τζάλλας, ανέδειξε κι ένα θεμελιώδες σημασίας ζήτημα στις σύγχρονες δημοκρατίες: ο πολιτικός κόσμος της Βρετανίας καλείται να φέρει εις πέρας κάτι που δεν πιστεύει ότι είναι προς το συμφέρον της χώρας.

Επιβεβαιώθηκαν εκείνοι που διέβλεψαν από την πρώτη στιγμή ότι η υπόθεση του Brexit συνιστά εξόχως πολιτικό ζήτημα και λιγότερο οικονομικό: δεν θα είναι ένα έστω δύσκολο «διαζύγιο» δύο άσπονδων συν-εταίρων, αλλά θα θέσει σε δοκιμασία την ίδια την αντιπροσωπευτική δημοκρατία στο Ηνωμένο Βασίλειο, θα φέρει αντιμέτωπο τον πολιτικό κόσμο με το εκλογικό σώμα, τα κόμματα και τις ηγεσίες με τους εαυτούς τους. Οι Κασσάνδρες έχουν μείνει ενεές από την ακρίβεια των προβλέψεών τους.

Όταν γράφονται αυτές οι γραμμές η έξοδος έχει αναβληθεί δις και ουδείς σώφρων μπορεί να στοιχηματίσει τι και πώς μέλλει γενέσθαι. Από το καλοκαίρι του 2016, το παγκόσμιο γεωπολιτικό τοπίο έχει αλλάξει πολύ, τα πράγματα στην Ευρώπη δεν κινούνται προς την σωστή πλευρά της ιστορίας. Πλέον μοιάζει σαν οι συζητήσεις για την επόμενη μέρα, παντού, να διεξάγονται πάνω σ' ένα αεροπλανοφόρο που κινείται σε αχαρτογράφητες θάλασσες.

Οι Βρετανοί έχουν μπει σ' ένα «ναρκοπέδιο» και προσπαθούν να βρουν ασφαλή διάδρομο εξόδου, μια δημοκρατική λύση στο αδιέξοδο του Brexit.

Με ποιο τίμημα; Θα κλείσει ή θα διευρυνθεί το χάσμα δυσπιστίας που άνοιξε μεταξύ ψηφοφόρων και πολιτικού συστήματος;

Χρειάζεται επιμονή και πειθαρχία να παρακολουθήσει κάποιος τη σάγκα της βρετανικής εξόδου.

Το ανά χείρας βιβλίο επιτελεί τον ρόλο του πλοηγού στο πέλαγος του βρετανικού ευρωσκεπτικισμού που έρχεται από πολύ μακριά και έχει να κάνει με ιστορικούς, γεωπολιτικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς, ταυτοτικούς λόγους. Ο δισταγμός των Βρετανών απέναντι στην Ευρώπη προϋπήρχε και του Φαραζ (που αναστήθηκε εκ της τέφρας του), των λαϊκιστών και της παγκοσμιοποίησης. Τώρα συσσωρεύθηκε η κρίσιμη μάζα καύσιμης ύλης για να μετατραπεί η βρετανική ευρωδυσθυμία σε ευρωπαϊκή, πίσω από την οποία κρυβόταν το αίτημα μεγάλης μερίδας των πολιτών για μια ξαφνική και μεγάλη ανατροπή στη ζωή τους, όχι μόνο σε σχέση με την ΕΕ, αλλά ενδεχομένως και μέσα στο ίδιο το Ηνωμένο Βασίλειο.

Ο συγγραφέας καταγράφει πρόσωπα και συμπεριφορές, δημόσιες παλινωδίες και καντρίλιες παρασκηνίου, καθοριστικής σημασίας στιγμές, αποφάσεις και μεταστροφές, ακτινογραφεί τους Remainers και τους Brexiteers, αποκαλύπτει άγνωστα συμβάντα και φωτίζει γωνιές του βρετανικού δράματος, συγκρίνοντας το –πολύ εύστοχα– με το ελληνικό.

Η ανάγνωση του βιβλίου μάς βοηθά να καταλάβουμε τι και πώς συνέβη, να συνειδητοποιήσουμε ότι οι επιπτώσεις του Brexit θα μας επηρεάσουν στο εγγύς μέλλον και ίσως αλλάξουν τη φυσιογνωμία της Ευρώπης, πέρα από τον ορατό ακρωτηριασμό της. Προς ποια κατεύθυνση;

Η ευρωηγεσία, μόλις αφομοίωσε το αρχικό σοκ, μπήκε στον πειρασμό ενός τιμωρητικού διαζυγίου αλλά κατάλαβε ότι περπατά σε ένα λεπτό στρώμα πάγου. Ο συμβιβασμός που επιτεύχθηκε

ήταν η καλύτερη δυνατή λύση. Όσο για το μέλλον, κοινή γαρ η τύχη και όσα μας περιμένουν αόρατα.

Τι διδάσκει ή μάλλον μας υπενθυμίζει το βρετανικό πολιτικό δράμα;

Η δημοκρατία χρειάζεται επιλογές, όχι φαντασιώσεις. Η δημοκρατία απαιτεί ενημέρωση. Ψηφίζουμε υπό το φως όσων γνωρίζουμε και αυτό αλλάζει με την πάροδο του χρόνου. Δημοκρατία δεν σημαίνει ότι οφείλουμε να επιμείνουμε σε παρελθούσες αποφάσεις εκμαιευμένες με ψέματα, άγνοια, χειραγώγηση. Η δημοκρατία χρειάζεται διάλογο και συναίνεση, όχι στείρες μάχες. Κυρίως, η δημοκρατία χρειάζεται πολιτικούς που θέτουν πρώτα τα συμφέροντα της χώρας.

Για όλα αυτά μιλάει η εργασία του Θύμιου Τζάλλα. Αποτελεί πολύτιμη συμβολή στη συναρπαστική αποδελτίωση μιας ιστορικής εκτροπής που θα αποτιμηθεί πολύ αργότερα. Θα την απολαύσετε και αξίζει απολύτως μια θέση στη βιβλιοθήκη σας.

ΜΑΡΙΑ ΧΟΥΚΛΗ